

ÁGNES JUDIT SZILÁGYI

AZ „O ESTADO DE SÃO PAULO” CÍMŰ ÚJSÁG KOMMENTÁRJAI A MAGYAR '56 FORRADALMI NAPJAIBAN

A brazil közvélemény figyelmét 1956 őszén számos érdekes brazíliai belügy köti le. A Második Köztársaság nagyra törő terveket fogalmaz meg. Még a nyáron oktatásfejlesztési programot indít az amerikaiak közreműködésével (PABAEE)¹. Október első napjaiban Israel Pinheiro² a képviselőházban bemutatja az új szövetségi főváros terveit, és 18-án az újságok arról adnak hírt, hogy az építkezés megkezdődött. Közben lázasan folynak a Santos-Dumont³ megemlékezések előkészületei, új sajtótörvény borzolja az újságírók kedélyeit, diákmegmozdulások vannak a São Pauló-i egyetemen, október 26-án, Rio de Janeiróban meghal Gois Monteiro tábornok, a vargasi korszak egyik prominens politikusa. Ráadásul a brazíliai kommunista mozgalom és maga a brazil kommunista párt súlyos válságba kerül. Azt hihetnénk, hogy meghasonlásához némileg hozzájárultak a magyar forradalomról érkező hírek is, ám a témát feldolgozó Jorge Luiz Ferreira könyvében⁴ hiába keressük '56 visszhangját, a sztálinizmus borzalmainak hatása alatt amúgy is megrendült brazil kommunisták nem fordítanak külön figyelmet a magyar forradalom ügyére. A közvélemény egy másik szegmense azonban, az egyik legnagyobb, São Paulóban megjelenő napilap, a gazdasági liberalizmus és a politikai konzervativizmus tradícióit követő, a hidegháborús helyzetben elkötelezetten antikommunista irányultságú, *O Estado de São Paulo* olvasói, napról napra részletes tájékoztatást kapnak a magyarországi eseményekről.

Az újság híreinek, kommentárjainak feldolgozását az október eleji számokkal kezdtem, és november közepéig folytattam, egyetértve azzal a –

¹ *Programa de Assistência Brasileiro-Americana ao Ensino Elementar.*

² Israel Pinheiro (1896-1973) vas- és acélipari nagyvállalkozó, politikus. Ebben az időben a Brazíliai város felépítésére létrehozott vállalat (*Companhia Urbanizadora da Nova Capital*) elnöke.

³ Alberto Santos-Dumont (1873-1932), a repülés brazil-francia úttörője 1906-ban építette meg híres *14 Bis* elnevezésű modelljét, mely a légi közlekedés történetében először volt képes önállóan, segédeszköz nélkül, kizárólag motorja erejével felemelkedni és leszállni.

⁴ *Prisioneiros do mito: cultura e imaginário político dos comunistas no Brasil (1930-1956)* Niterói, EDUFF, 2002.

mostanában már a publicisztikában is megfogalmazott⁵ – nézetel, hogy bizonyos értelemben Rajk László újratemetésével (X.6.) kezdődött a forradalom. Érdekesnek látszott ez a kitekintés azért is, mert a Magyarországról és a térségről szóló hírek már jóval október 23-a előtt jelen vannak az erős külpolitikai érdeklődéssel szerkesztett brazil lap hasábjain, és mert így a magyar események robbanásszerű előtérbe kerülése is érzékelhetőbbé vált. Ugyanúgy, mint a figyelem átmeneti lankadása a szovjetek bevonulását illetve a Kádár kormány november 7-i hivatalba lépését követően.

Az újságról

Az 1956-os magyar forradalom külföldi sajtóvisszhangjáról több érdekes tanulmány látott napvilágot mostanában.⁶ Mikor a brazil reflexiók kutatásával kezdtem foglalkozni, a rendkívül széles brazil sajtópalettát szükségszerűen szűkítéssel kellett kezelnem. Választásom a következő okok miatt esett az *O Estado de São Paulo*-ra (röviden *O Estado* vagy *OESP*). Köztudottan máig ez az egyik legigényesebben szerkesztett, országos napilap Brazíliában, és az volt 1956-ban is. Korszakunkban tulajdonosa és szellemi karakterének meghatározója Júlio de Mesquita Filho (1892-1969)⁷, az Európát – főleg persze annak nyugati felét – jól ismerő, a nemzetközi politika problémái iránt nagyon fogékony sajtómogul volt, aki maga is többször vállalt politikai szerepet. Az *OESP* elődjét még a császárság idején, 1875-ben republikánus-abolicionista körök hozták létre *A Província de São Paulo* címmel. A lap vezetését Júlio de Mesquita Filho 1927-ben vette át édesapjától, Júlio de Mesquitától (1862-1927), és szellemiségét töretlenül vitte tovább. Mint az 1926-ban alakult Demokrata Párt (*Partido Democrático*)⁸ egyik prominense, Mesquita 1930-ban támogatta Vargast, ahogy híve volt az 1964-es katonai hatalomátvételnek is. Ám mindkét

⁵ „Ötven évvel ezelőtt, az aradi vértanúk napján temették újra Rajk Lászlót, tulajdonképpen ezen a napon kezdődött a forradalom.” Rév István: „A megigézett megidéző” In: *Népszabadság* 2006. október 9. 7.

⁶ Pl. *Budapestről jelentjük... – Az 1956-os forradalom az egykorú nemzetközi sajtóban*, szerk.: Tischler János, Budapest, 1956-os Intézet, 2006. Pallai Péter – Sárközi Mátyás: *A szabadság hullámhosszán – Az 1956-os magyar forradalom története a BBC elmondásában*, Budapest, Helikon 2006. Simándi Irén: *Nemzetközi sajtószemle – a Szabad Európa Rádióban – 1956 október 22 – november 10.* Budapest, Gondolat, 2006.

⁷ Bővebben ld. *Dicionário Histórico-Biográfico Brasileiro 1930-1983*, szerk.: I. Beloch – A. Alves de Abreu, Rio de Janeiro, Ed. Funes Universitária, Finep, 1984. 3.köt. 2220-2221.

⁸ A São Pauló-i konzervatív politikusok új nemzedékének pártja, mely elitváltást sürgetett a tagállami és a föderális politika szintjén egyaránt, a régi oligarchia és pártja a *Partido Republicano Paulista* dominanciájával szemben.

rendszerrel szembefordult, amint azok diktatórikus jellege megmutatkozott. Így kényszerült többször politikai emigrációba, lapja pedig 1940-ben a nacionalizáció⁹ illetve 1968-tól az előzetes cenzúra zaklatásának áldozata lett¹⁰. A Második Köztársaság idején Mesquita és az *O Estado* szintén ellenzéki pozíciót foglalt el, *udenista*¹¹ meggyőződéssel bírálta Kubitschek, és főleg João Goulart politikáját. A szerkesztőségi álláspontot – az újság hagyományaihoz híven – ekkor is a legrégebbi és talán legismertebb rovat, a harmadik oldalon megjelenő *Notas e Informações* (Megjegyzések és hírek) foglalta össze, amit a mai napig, bizonyos értelemben, a brazil konzervativizmus és jobboldaliság zsinórmértékének és esszenciájának tekintenek. Ez a nézetrendszer többek között magában foglalja a diktatúra bármilyen formájának elvetését, ami külpolitikai síkon heves antikommunizmus és Szovjetunió-ellenesség formájában is megmutatkozott, különösen a hidegháború idején, és fokozott érdeklődést implikált a szovjet blokkal kapcsolatos események iránt. Az újság külpolitikai rovata, Giannino Carta és a tulajdonos fia, Ruy Mesquita vezetésével, éppen az 1950-es években vált kiemelkedő színvonalúvá, Brazília szerte a legelismertebbé. A címloldal – ettől kezdve az 1970-es évekig – szinte kizárólag a külföldről érkező hírek foglalták el.

A nemzetközi tematika azonban nemcsak a szerkesztőség érdeklődésének köszönhetően kapott nagy hangsúlyt a lapban, hanem nyilván az olvasói igények is ezt diktálták. Hiszen São Paulo – város és állam – lakossága nagyrészt európai bevándorlókból vagy azok leszármazottaiból áll, köztük sok a magyar is, akik mohó kíváncsisággal figyelik az európai eseményeket. Ráadásul az *O Estado* szerkesztőségének 1956 májusa óta, a brazil sajtótörténetben egyedül álló módon, volt befolyásos magyar tagja, a külpolitikai kommentátor, Boér Miklós személyében, aki újságírói működése során folyamatosan ébren tartotta a magyar ügyek iránti érdeklődést. A fenti okok miatt joggal remélhettem tehát, hogy az *O Estado* részletesen beszámol az '56-os eseményekről.

A tudósításokról, cikkekről

A magyar forradalom napjaiban az *O Estado* jórészt nagy hírügynökségektől, a UP-től és az AFP-től átvett anyagokból dolgozott, általában egynapos átfutással. Jelentős terjedelmet szentelt a Magyarországról

⁹ Bővebben ld. Szilágyi Ágnes Judit: *Távolodás Európától*, Budapest, ÁGER Bt., 2004. 87.

¹⁰ Bővebben ld. Maria Aparecida de Aquino: *Censura, Imprensa, Estado Autoritário (1968-1978)*, Bauru, EDUSC, 1999.

¹¹ Az UND (*União Democrática Nacional*) nevéből, mely a választási küzdelmekben Kubitschek (PSD – *Partido Social Democrático*) illetve Goulart (PTB – *Partido Trabalhista Brasileiro*) ellenfele volt.

szóló híreknek, melyek – a közel-keleti válsággal osztozva – először október 11-én kerültek címlapra: *A magyar írók nagyobb szabadságot követelnek. – Börtönben a politikai rendőrség korábbi vezetője – A Petőfi-kör győzelme – Az evangélikus püspök szabadon bocsátása Magyarországon.* Ez a néhány szalagcím is arról árulkodik, hogy az *OESP* részletekbe menően ismertette a helyzetet, és ez a fajta alaposság végig jellemző maradt az általam vizsgált forradalmi napokban. 14-étől átmenetileg a lengyel események kerültek előtérbe és a címloldalra (de Magyarországról szóló cikkek, tudósítások ezt követően is minden nap voltak a lapban), hogy aztán 24-étől a hírdömping, nagy cikkekkel és fotókkal jelezze, a budapesti forradalom szenzációként robbant. Egy bő hétig érezhetően lázban tartotta az újság szerkesztőit és vélhetően olvasóit is. November 1-én a közel-keleti hírek veszik át a címlaldalt. Majd 4-én a szovjet csapatok bevonulásának híre ismét a címlapra kerül, de ezután lankad az érdeklődés, sok az információ a magyar ellenállásról, de 6-ától már csak az újság belsejében. A hírügynökségi anyagokból összeállított cikkek az eseményeket illetve azok nemzetközi visszhangját rögzítik, és nem sokban térnek el a külföldi sajtóból már jól ismert tartalomtól.

Érdekesebbek azok a kisebb tudósítások, melyek a brazíliai reakciókról szólnak. Sok ilyet találtam az október 30-i számban. Rögtön a címlapon jelent meg a magyar kolónia segélykérő felhívása a São Pauló-iakhoz, a második oldalon a brazil külügyminisztérium nyilatkozata, melyben az ENSZ Biztonsági Tanácsának összehívását sürgeti a magyar kérdésben, a negyedik oldalon a Rio de Janeiró-i képviselőházban elhangzott, a magyar ügyet támogató felszólalás olvasható, az ötödiken pedig a São Pauló-i katolikus egyetem jogi karának diákszervezete által közzétett, erőszakellenes nyilatkozat. A hatodik oldalon található a brazíliai magyar szervezetek végrehajtó bizottsága és a dél-amerikai magyarok föderációja által jegyzett kiáltvány. A november 1-i számból megtudhatjuk, hogy a São Pauló-i parlament megemlékezett a szabadság Magyarországon aratott győzelméről. November 2-án Dominika santosi konzulja, Peter Muranyi kér segítséget a magyar hazafiaknak, és ugyanitt találjuk a hírt és a fotót a szovjet csapatok kivonásának alkalmából, a São Pauló-i magyarok szervezésében tartott hálaadó szentmiséről. November 4-én az *OESP* a lengyel emigránsok Piłsudski Társasága (*Sociedade José Pilsudski*) táviratát közli, melyet a Brazil-Magyar Kultúregyesületnek küldött. 10-én pedig hírt ad a riói diákok előző napi szolidaritási felvonulásáról és arról a táviratról, melyet egy antikommunista diákszervezet (*Cruzada Nacional Estudantil Anticomunista*) és egy munkás szervezet (*Confederação Nacional dos Trabalhadores na Industria*) küldött az ENSZ-nek a magyar ügyben.

A híreken kívül a forradalmi napokban az *O Estado* állandó rovatai, kommentárjai is gyakran foglalkoztak a magyar eseményekkel, így a *De um dia para outro* (Napról napra) és a *De uma semana para outra* (Hétről hétre),

illetve az előzőleg már említett *Notas e Informacões* című rovat. Ezek a szerkesztőségi álláspontot tükröző hírösszefoglalások világosan mutatják, hogy a magyarországi helyzet nem önmagában volt érdekes Brazíliából nézve, hanem mindig az egész szovjet blokk sorsával, de legalábbis Tito pozíciójának vagy a lengyelek ügyének latolgatásával összefonódva, végső soron a kétpólusú világ koordinátarendszerében.

Számunkra a legérdekesebb forráscsoportot mégis a nagyobb terjedelmű, konkrét szerzőhöz köthető, önálló külpolitikai elemzések jelentették. A kérdéses időszakban öt ilyen, a magyarországi helyzet apropóján született kommentárt találtam, két szerzőtől. Ezek közül fordításban, teljes terjedelemben kettőt közlök. Ebből a műfajból az első írás október 28-án jelent meg Boér Miklós tollából, „Leigázhatatlan Magyarország” (*Hungria inconquistavel*¹²) címmel, a következő, 31-én Franz Borkenau cikke. Az OESP Bécsben tartózkodó külön tudósítója a következő címet választotta: „Nagy Imre pozícióját veszélyeztette a szovjet segítség elfogadásával”¹³ (*Nagy comprometeu sua posição ao aceitar a ajuda dos soviéticos*). A november 1-i számban ugyanettől a szerzőtől még egy cikk: „A Szovjetunió megkezdte a csatlósöveget lebontását” (*A União Soviética começa a desintegrar-se dos satélites*). Aztán 4-én ismét Boér elemzése: „Az ENSZ sorsa Magyarországon és a Közel-Keleten dől el” (*Na Hungria e no Oriente Medio decide-se o destino da ONU* – ld. 1. Melléklet), végül ismét egy Borkenau cikk, 6-án: „A Nyugat volt a magyarok utolsó reménye” (*A última esperança dos húngaros era o Ocidente* – ld. 2. Melléklet).

Terjedelmi okokból mindkét szerzőtől csak egy-egy írást választottam. A két Boér Miklós szöveg közül az első egy nagyvonalú, bár – műfajából adódóan – szubjektív Magyarország-történetként is felfogható, a második viszont – apokaliptikus vízió a XX. század második feléről – kizárólag az 1956-os helyzet elemzésén alapszik, ezért döntöttem ennek a közlése mellett. A három Borkenau cikk közül pedig az utolsó az, amelyik személyes, helyszíni tapasztalatokra épül, ezért ezt fordítottam le. Ráadásul így a két kiválasztott cikk a szovjet megszállás napját „keretezi”, az egyik közvetlenül előtte, a másik közvetlenül utána született. Egyébként mindkét írás meglehetősen karakterisztikus, és mint cseppben a tenger, megmutatkoznak benne a két szerző gondolkodásmódjának, stílusának alapvető sajátosságai.

¹² A portugál címek, kifejezések esetében megtartottam az eredeti, az OESP által követett ortográfiát.

¹³ Borkenau a cikk címével itt azt sugallja, amit a szövegben részletesebben is kifejti, hogy Nagy Imrének része lehetett a szovjet tankok tüntető elleni támadásában. Ezt a feltevést a későbbi események nem igazolták.

A szerzőkről

Az *OESP* szerkesztősége 1956 őszén két jeles antikommunistát kért fel a magyar forradalom kommentálására, akik – tekintve a lap mintegy 500 000-es példányszámát – jelentősen hozzájárultak a brazil közvélemény formálásához, bár születésük szerint nem voltak brazilok.

Nicolas Boér¹⁴ (1914-1987) – alias Boér Miklós – a szegedi származású újságíró és pap-tanár, Mindszenty bíboros biográfusa¹⁵, 1950 óta élt Brazíliában. 1956 májusától kezdődően, szinte napi rendszerességgel közölt nemzetközi politikai elemzéseket, többek közt a *Notas e Informações* című rovatban. Pályafutása során papi hivatását feladta ugyan, de mint újságíró és több egyetem szociológia tanára nagy tekintélyre tett szert Brazíliában és külföldön egyaránt. Számos könyvet publikált a nemzetközi kapcsolatok és a vallásszociológia témakörében. Nevét ma sugárút viseli São Paulóban.

Boér tehát 1956-ban São Paulóból figyeli az eseményeket. A téma érzelmileg mélyen érinti (mi sem természetesebb, mint hogy november elsején, ő is ott van a hálaadó szentmisét celebráló papok között). Szövegei – ahogy a mellékelt cikk is jól mutatja – túlfűtöttek, némi pátosztól sem mentesek, publicisztikájától nem idegen a szépprózai hang, a hosszú körmondatok, stílusa pregnáns, bár a portugál nem az anyanyelve. Boér mindig elkötelezetten magyar-párti, elragadtatottan igenli a forradalmat és hangsúlyozza a magyar nép hősiességét, talán ez az elkötelezettség okozza, hogy november első napjaiban, amikor 4-én közölt cikkét írja, még nem látja a fenyegető véget.

Franz Borkenau (1900-1957) német újságíró, szociológus. Fiatalon a kommunista eszmék vonzzák, az 1920-as években a német kommunista párt tagja és dolgozik a Kominternben. Egyetemi tanulmányi során leginkább a marxizmus és a pszichoanalízis foglalkoztatja. Hamarosan kapcsolatba kerül a Frankfurter Iskola nagyjaival, mint a Frankfurter Társadalomkutatási Intézet munkatársa. Hitler hatalomra kerülése után elhagyja Németországot. 1936-37-ben a polgárháborús Spanyolországba utazik, megfigyeléseit szenzációt keltő, 1937-es könyvében¹⁶ publikálja, melyben a szovjetek szerepét már igen kritikusan ábrázolja. Az emigráció éveiben Latin-Amerikában, Panamavárosban is hosszabb időt tölt, és csak 1947-ben tér vissza Európába. A marburgi egyetem tanára, majd szabadúszó publicista Rómában, Párizsban,

¹⁴ Rövid életrajzát ld. SZILÁGYI, Ágnes Judit: *Passeando na Avenida Prof. Nicolas Boér = Observador Húngaro* 1993/3.sz. 6-7.

¹⁵ *Cardinal Mindszenty and the implacable war of Communism against religion and spirit*, London, B.U.E. é.n. [1949].

¹⁶ *The Spanish Cockpit: An Eyewitness Account of the Political and Social Conflicts of the Spanish Civil War*, London, Faber and Faber, 1937.

Zürichben. 1950-ben a *Congress for Cultural Freedom*¹⁷ alapítói között találjuk, ekkor már ismert kommunizmus- és Szovjetunió-szakértő, akit a szovjetológia egyik első művelőjeként tartanak számon. Másik kutatási területe a civilizációk hanyatlásának témaköre, Toynbee és Spengler életművének kritikai vizsgálata.

Borkenau közletről, Bécsből illetve Sopronból¹⁸ figyeli a forradalom eseményeit. Távolságtartó, a magyar ügy nem mint hazafit, hanem mint kommunizmus-szakértőt érdeklí (aki egyébként a magyar Tanácsköztársasággal is foglalkozott). Számára Magyarország sorsa annyiban fontos, amennyiben nemzetközi súlya, pontosabban a Szovjet-blokk összeomlásában vagy fennmaradásában játszott szerepe fontossá teszi. A forradalom bukását, az események ismeretében, ő már tényként kezeli, és keresi az okait. Nála is – ahogy a még reménykedő Boérnál – felvetődik a Nyugat felelősségének kérdése. Egyes személyek szerepének elemzésére is vállalkozik, gyakran találgatások alapján. A kommunistákkal szemben eleve bizalmatlan, nem kedveli közülük a nemzetieket, a reformereket sem, nemcsak Kádárra „gyanakszik”, hanem Nagy Imrére is. A szöveg stílusa szikárabb, mint Boéré, és feltehetően eredetileg nem portugálul íródott, hanem fordításról van szó.

Végezetül arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a nemzetközi sajtóanyag olvastán nem szabad megfeledkeznünk róla, hogy az események közelsége, a hely- és nyelvismeret hiánya, felszínes értesülések, időbeli csúszás stb. esetleg a cikkek pontatlanságához, tévedésekhez vezethet. Az alábbiakban is találunk olyan megfogalmazásokat, melyeket mai ismereteink birtokában kritikával kell kezelnünk, mindez azonban nem von le az 1956-os forradalom brazíliai recepciójára vonatkozó források értékéből.

¹⁷ A szervezetet antikommunista értelmiségiek hozták létre Nyugat-Berlinben. A társaság egyik „motorja” Arthur Koestler volt, de vezető személyiségei között magyarokat is találunk Polányi Mihályt, Méray Tibort. Az alapítók célja az volt, hogy a totalitárius erővel szemben a gondolkodás, a kultúra és a tudomány szabadságát képviseljék. Bővebben ld. Peter Coleman: *The Liberal Conspiracy. The Congress for Cultural Freedom and the Struggle for the Mind of Postwar Europe*. The Free Press, A Division of MacMillan Inc. New York – Collier Macmillan Publishers, London, 1989.

¹⁸ Cikke erről tanúskodik, bár nevét hiába kerestük a forradalom alatt Magyarországon tartózkodó fontosabb, azonosított külföldiek listáján, amit tanulmányában Molnár János közöl: *Külföldi tudósítók az 1956-os forradalomban* in *Az 1956-os forradalom a világsajtóban* (internetes változat). www.rev.hu

1. Melléklet

Nicolas Boér: **Az ENSZ sorsa Magyarországon és a Közel-Keleten dől el**
(Cikk az *O Estado de São Paulo* 1956 november 4-i számában, a 90. oldalon.)

A szeizmográfok világszerte hatalmas földrengéseket jeleznek, rémes történelmi kataklizmát, mely apokaliptikus idők eljövételét ígéri viharos XX. századunk második felére. Szédületes, forradalmi változások következnek, melyek folytonosan, pillanatról pillanatra átformálnak minden történelmi körülményt – váratlan, ellenőrizhetetlen események munkálnak majd, s ezeket az áramlatokat a történész már nem lesz képes elemezni, pedig káprázatos, mélységes hasadékokat nyitnak a világ olyan részei között, melyeket bár korábban szilárd egységbe kovácsoltak, összetartozásuk jelenlegi formáját vagy bármilyen hasonló alakulat létrejöttét sem múltjuk, sem történelmi struktúráik nem indokolják – az ember meg csak ámul zavarodottan, és nem ismeri ki magát a történelem célját és értelmét illetően, reménytelenül keresi a biztonságot saját maga és nemzete számára, mohó vágyat érez a társadalmi béke és a nyugodt nemzetközi légkör megteremtésére. Hatalmas harc kezdődik a jó és a rossz történelmi erői között, az építés és a rombolás között, az egyik oldalon a természet törvénye, a jog és a humanizmus áll (az emberiség ezen örök, megszegyenített és megerőszakolt álma), a másik oldalon pedig az embereket és nemzeteket teljes szolgátságba hajtó, a társadalmi és nemzetközi jogot lábbal tipró erők. Persze, a mostani történelmi időkben is, ahogy az nagy csaták alkalmával lenni szokott, szétszaggattatnak, részekre hullanak a harcoló felek, és nehéz megállapítani, hogy ki van felül és ki van alul, ki áll a jó oldalon és ki a rosszon, mert jó és rossz egyetlen halálos ölelésben fonódik össze.

Az utóbbi évtizedben világunk végzetes módon két táborra szakadt, ám mindkét oldalon szeretnék, ha a Föld országai egyetlen, nemzetek feletti politikai szervezetbe tömörülnének, a gyülekezés már el is kezdődött az Egyesült Nemzetek Szervezete illetve Szovjet-Oroszország körül, hiszen mindazok a történelmi és társadalmi erők, melyeket a két, egymással ellentétes ideológiai rendszer jelenít meg, hön óhajtják az integrációt. Az Egyesült Nemzetek Szervezete a problémát demokratikus és organikus módon oldja meg. Célja, hogy elősegítse a nemzeti szuverenitás szabad és spontán kibontakozását, ugyanakkor – a nemzetközi közösség érdekeinek megfelelően – korlátozza az egoista és imperialista nacionalizmust, egy olyan nemzetközi politikai, jogi, gazdasági, kulturális, társadalmi és morális struktúra segítségével, mely alapvetően az igazságosságra épül, és minden nemzet számára megteremti illetve garantálja a feltételeket ahhoz, hogy minden téren – saját étoszának és hagyományainak megfelelően, de erkölcsös és főként békés úton – biztosítsa magának jólétét, a közösség más tagjainak nemzeti érdekeit is szem előtt tartva. A Szovjetunió az erőszakos és forradalmi

módszer szószólója és követője. Tervei szerint a többi országban le kell rombolni a korábbi gazdasági-társadalmi rendszert, és egységesen át kell venni a Moszkvából irányított kommunista pártok vezette proletárdiktatúrát, valamint csatlakozni kell a szocialista köztársaságok világegységéhez, mely megsemmisíti a független államokat, a politika nyelvén ez annyit jelent, hogy vége a nemzeti szuverenitás eszméjének. A Szovjetunió uniformizáló törekvéseit jól példázza, hogy Kelet-Európában csatlós államok rendszerét hozta létre, azzal a céllal, hogy ott a modern, keleti barbárság által teljesen leigázott, egyneműsített világot alakítson ki, egy olyan ideológia alapján, melyben keveredik a messianisztikus ateizmus, Karl Marx hegelianizmusa és a pogány orosz messianizmus.

Történelmi földcsuszamlások

Ezekben a történelmi pillanatokban a finom és érzékeny nemzetközi szeizmográfok, a korábban megbonthatatlanak tűnő kommunista blokk térségéből rengések első jeleit érzékelik, melyek a szabadság hullámainak feltartóztatathatatlan sorozatát indították el, hősies mozgalmat, melyet az emberi természetben oly mélyen gyökerező nemzeti érzés, a történelmi hagyományokhoz való ragaszkodás legyőzhetetlen morális ereje inspirál. A csatlós országokban a Szovjet Birodalom hatalma már a jelenlegi kataklizma előtt megingott. Ennek különböző fázisai voltak: a leninista ortodoxia kérdésében mutatkozó, alapvető különbségek ellenére sikerült a – nem igazán őszinte, inkább taktikai jellegű – megbékélés a Kreml új urai és a titói Jugoszlávia között; a csatlós országok rendszerében óvatos „desztalinizáció” és fokozatos „liberalizáció” történt; győzött a lengyel nemzeti mozgalom, ami ebben az országban a kommunizmus nemzeti emancipációjához és relatív szabadsághoz vezetett; a magyarországi eseményekkel pedig csúcspontjához érkezett a dezintegráció folyamata az orosz kolonialista imperializmus csatlós államiban. Tizenegy év hősies, passzív ellenállás után – évszázados harcaiban mindig is ez volt a magyarok fegyvere az abszolutista rendszerekkel szemben – az ezeréves ország érvei megdönthetetlenek: bőven ontott vér, elpusztított főváros, véráztatta vidék, mindezzel most ismét kinyilatkoztatta, milyen rendíthetetlenül vágyik a nemzeti függetlenségre, alkotmányos szabadságjogainak zavartalan gyakorlására, és arra, hogy megvallhassa évezredek, a társadalmi struktúrákat is beragyogó hitét. Az utóbbi események tükrében már nem nehéz értelmezni az előző időszak „desztalinizációs” és „liberalizációs” jelenségeit, melyeket az új moszkovita vezetés engedélyezett, annak érdekében, hogy a belső nyomást tudatosan, „kiszámított kockázattal” csökkentse, és így megelőzze az erőszakosabb kitöréseket, mindenekelőtt a nagy földcsuszamlásokat. A magyarok győztes nemzeti felkelésének spontán hevessége azonban olyan érzelmi impulzust és pszichikai sokkot jelentett, hogy megbénította a Vörös Hadsereg harci erejét, és habozásra készítette még a

moszkvai „agytröszt” központi vezetését is. Ilyen módon az egész szovjet érdekszférát megrázó földrengés robaja hallhatóvá vált a világon mindenütt. De valóban ez lett volna az események csúcspontja? Vagy csupán a kezdete egy új, még mélyebbre ható forradalmi változásnak? Annyi mindenesetre bizonyos, hogy itt azok az eszmék arattak zajos győzelmet, melyeket az ENSZ és az általa összefogott közösség képvisel, a szervezet politikai és morális védnökséget vállalt a bizakodó, reménykedő Magyarország felett, mely – a győztes és egységes népakarat előtt meghajló kormányának bejelentésével – visszanyerte szuverenitását, semlegességét, és megőrizte belső békéjét.

Tragikus azonban az a körülmény, hogy Magyarországnak az ENSZ-hez intézett kétségbeesett üzenete éppen abban a pillanatban hangzott el, mikor az Egyesült Nemzetek Szervezete komoly, morális krízist élt át, új, váratlan és értelmezhetetlen megrázkódtatás érte épületét, mely egykor olyan emberek elszántságából és lelkesedéséből született, akik a háború rettenetéből éppen csak felocsúdott világ számára el akarták hozni a reményt, hogy a nemzetközi kapcsolatokban létezik erkölcs, jog és béke. Nem véletlen ez az új földrengés, még akkor sem, ha pillanatnyilag érhetetlen is az a tény, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének két fő alapító tagja, akiket a történelem során úgy ismertünk meg, mint a „Balance of Power”, a „Securite Collective”, a kompromisszumos reálpolitika és a véget nem érő nemzetközi egyeztetések türelmes, kiváló bajnokait, és akikről úgy tartottuk, hogy múltjuk és méltóságuk kötelezi őket, képviselőik által mégis olyan „politikai manőverre” vállalkoztak, melyben nyíltan megszálltak egy kizárólag az ENSZ fennhatósága alá tartozó területet, csak azért, mert súlyos érdeksérelem érte őket. Pedig éppen ők voltak azok, akik – nagyon helyesen – ünnepélyes keretek között fogadták és másokkal is megfogadtatták, „hogy fegyveres erő alkalmazására, ha csak közérdek nem kívánja, sor többé ne kerüljön”,... „nemzetközi kényszerítő eljárás” segítségével, és nem saját hadsereggel kell megteremteni „azokat a feltételeket, amelyek mellett az igazságosság és a nemzetközi szerződésekből valamint a nemzetközi jog egyéb forrásaiból eredő kötelezettségek iránti tisztelet fenntartható”.¹⁹ Érthetetlen viselkedésük, melyet talán csak valami magasabb, eddig ismeretlen összefüggés magyarázhat, nem lesz-e végzetes bátorítás a jövőbeni agresszoroknak, akiknek amúgy sincs szükségük precedensre ahhoz hogy maguk is hasonlóan járjanak el? Most persze más aggasztó kérdések is felvetődnek: mi lehet a magyarázata a nagyon is nyugtalanító, gyanús körülménynek, a megerősített szovjet csapatok folyamatos, fenyegető magyarországi jelenlétének? Vajon, ha az ENSZ a Közel-Keleten nem tud érvényt szerezni saját tűzszüneti rendelkezéseinek, képes lesz-e arra, hogy elérje a szovjet csapatok visszavonását Magyarországról?

¹⁹ Az ENSZ Alapokmányának magyar fordítását ld.lpl. A Magyar ENSZ Társaság honlapján: www.menszt.hu

ÍtéL a történelem

A világtörténelem fordulóponthoz érkezett a mostani zaklatott időkben. Úgy tűnhet, éppen sikerült kikeveredni egy nemzetközi „zsákutcából”, de ha a nyugati világ nem erősíti meg morális alapját és az általa vezetett ENSZ elhatározásaiban és cselekedeteiben nem mutat elég bátorságot, fantáziát, elvhúséget és nem tartja magát az egy és oszthatatlan igazsághoz, akkor el fogja mulasztani a kivételes alkalmat arra, hogy Európa szívében véghez vigye a Szovjet Birodalom dezintegrációját, és arra, hogy kijelölje a személyes szabadság és a nemzeti önrendelkezés határait mélyen, bent a teljes szolgaság világában. Az orosz csatlósrendszer szétesésének ígéretes kezdetén a tények azt mutatják, hogy nem lehet többé nyers erővel fenntartani egy mesterséges, kevert és erőszakolt struktúrát, ugyanakkor az ENSZ-közgyűlés jelenlegi ülésének résztvevői joggal hangsúlyozzák, hogy csakis az ő alapelveik szerint lehetséges a nemzetközi közösség számára jólétet teremteni, ám ha ezek az alapelvek is megdőlnek, ha humanitásuk hitele elvész, akkor morális krízisről sem lesz értelme többé beszélni. Most Oroszország és az ENSZ egyaránt a történelem ítélszéke előtt áll.

"Mené, mené, tekél és parszin."²⁰

A szovjet rendszerű „népi demokráciák” szeme előtt végső célként a 16 „Szovjet Szocialista Köztársaság” példája lebegett, melyek a Szovjetunió javára „önként” lemondtak nemzeti szuverenitásukról, és arról a vágyukról, hogy nemzeti létüket független állam keretében éljék meg, egyesülésük alapjául elfogadták az uniformizált, szocialista gazdasági rendszert, melynek központi irányítója és megvalósítója a kommunista párt vezette proletariátus. Eredetileg a szovjet államot illetve a népi demokráciákat a szocialista rendszer két különböző típusának tekintették. Míg az előbbi a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet útját járta, az utóbbi a kapitalizmusból a szocializmusba vezető utat, s a két szocializmus között csak minőségbeli különbséget lehetett észre venni, amit elsősorban a felgyorsított gazdasági és társadalmi folyamatok mutattak, melyekre azért volt szükség, hogy az „érett” népi demokráciák felvételüket, pontosabban beolvasztásukat kérhessék a Szovjetunióba.

A. Alymov és S. Studenkin (Szovjet föderalizmus és demokratikus centralizmus²¹) szerint a szovjet köztársaságok: „...a legfontosabb programot, a politikai és társadalmi struktúra újjászervezését végrehajtották. Az

²⁰ A Bibliából vett idézet (Dán 5,25) a katolikus Szentírás-fordításban használt szövegváltozat. (Szent István Társulat kiadása, 1996)

²¹ Boér a portugál címet adja meg: *Federealismo Sovietico e Centralismo Democratico*. A könyvet (vagy tanulmányt) és a szerzőket nem sikerült azonosítanom, az elírás sem kizárt.

államhatalmat a munkástömegek szervezeteinek támogatásával építették ki, és így válhattak a Szovjetunió vezető, baráti népi demokráciák uniójának tagjává, melynek végső célja, hogy a hasonló rendszert követő nemzeteket egyetlen, erős államban egyesítse.” Ez a népi demokráciák útja is.

Az átalakítási folyamat meg is kezdődött ezekben az országokban, felülről lefelé, a kormányok és a lakosság jelentéktelen kisebbségét képviselő kommunista pártok vezetésével. A magyar kommunista párt első számú sztálinista ideológusa, Révai József egy nyilvános előadáson el is árulta a gyors siker titkát: „Mi kisebbségben vagyunk a Parlamentben és a kormányban. Ennek ellenére mi képviseljük az ország vezető erejét, határozottan kezünkben tartjuk a rendőrséget. A mi erőnk a Párt és a munkásosztály erejében rejlik, amit megsokszoroz az a tény, hogy mindig támogatott bennünket a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg hathatós segítségével.” Azonban a politikai koordináció eszköze, a Kominform még így is felozlott a titoizmus nyomására, mely érvényt szerzett annak az elvnek, hogy „minden országnak megvan a maga útja a szocializmushoz”; a gazdasági uniformizálás eszköze, a KGST az embertelen kollektív munka rabszolgaságával, az erőltetett iparosítás politikai utópiájával, valamint a mezőgazdaság kényszerkollektivizálásával a fogyasztási javak termelésének teljes csődjét hozta; a katonai egységsszervezet, a Varsói Szerződés pedig széthullott, amint győzött a magyar nemzeti felkelés.

Bárhogyan alakuljon is ezeknek az országoknak a jövője, a történelem – népeik verejtékével, könnyével és vérével megpecsételt – ítéletet hozott a vasfüggönyről: „Mené, mené, tekél és parszin. A szavaknak ez a jelentésük: Mené: Isten számba vette a királyságot, és véget vetett neki. Tekél: megmért a mérlegen és könnyűnek talált. Parszin: feldarabolta országodat, aztán a médeknek és a perzsáknak adta.” (Dán 5, 25-28)

Most az ENSZ-en a sor... Az elnyomott nemzetek már leleplezték a kommunista összeesküvés terveit, melyek, paradox módon, éppen a nemzetek szabadságának biztosítása ürügyén, azt célozzák, hogy a világ szocialista országai egyetlen, nemzetközi szervezetben egyesülve oldódjanak fel, ahogy a személyes szabadságjogokat is e szerint a kollektivistá ideológia szerint próbálnák biztosítani, vagyis a személytelen egyénnek a totális társadalmi struktúrába történő bekebelezésével. Ebben a felemelő történelmi pillanatban a magyar nemzet, a szabad világ meghatott együttérzésétől kísérvé, eljutott a Szabadság Kapujába, melyet legyűrhetetlen élni akarásával nyitott meg. Ha be is tud lépni rajta, követni fogják más elnyomott nemzetek is. Most az ENSZ-en van a sor ... Képes lesz-e cselekedni is egykori kijelentései szellemében: „... újból hitet teszünk az alapvető emberi jogok, az emberi személyiség méltósága és értéke, a férfiak és nők, valamint a nagy és kis nemzetek egyenjogúsága mellett”. Képes lesz-e meghatározni a jövőt, azaz nemzetközi garanciákkal biztosítani a szuverenitást, a belső békét és a kormányválasztás jogát azoknak a népeknek, melyek a szabadok közé kívánnak tartozni, melyek

évszázados hagyományaik diktálta elvek szerint akarnak élni. Ha most az ENSZ kudarcot vall, úgy teljes nemzetek pusztulhatnak el a megtorlás vérfürdőiben, a világon úrrá lesz a kaotikus felfordulás, ahol csak az ököljog érvényesül, a Vasfüggöny újra leereszkedik, rettenetes, sötét árnyként hullva az emberi reményekre. A történelem olyan ítéletet hoz, melyből a halál tragikus színei és akkordjai szólnak. A magyar nemzet mindenesetre már döntött: szabadság vagy halál. Rendíthetetlen hittel, megtörhetetlen reménnyel, hűen első, szent királyához, aki azt tanította: „Ha Isten velünk, ki ellenünk?”

2. Melléklet

Franz Borkenau (az *O Estado* külön tudósítója): **A Nyugat volt a magyarok utolsó reménye**

(Cikk az *Az O Estado de São Paulo* 1956 november 6-i számában, a 90. oldalon.)

Bécs, november 5, (Via Western) – Alighanem az *O Estado* tudósítója volt az utolsó külföldi, aki elhagyta az egyetlen, még szabad magyar várost, Sopront, egy órával a szovjet csapatok érkezése előtt. Az utazás Bécsből Sopronba nagy hatással volt rám. Sopron határváros, melyet csak egy keskeny sáv választ el Ausztriától, itt eddig nem voltak harcok. A hadsereg a rendőrséggel együtt már a felkelés első napján csatlakozott a forradalmárokhöz, ezért nem került sor fegyveres összecsapásra, és lehetővé vált az is, hogy nagy mennyiségű fegyvert osszanak szét a nyugtalan tömegnek, mely többnyire 18-22 éves fiatalokból állt. Figyelhettük őket, a lőszerraktárak vaskapuja mellett várakozva, melyek minden alkalommal kinyíltak, mikor megérkezett a civilek egy-egy újabb csoportját szállító teherautó. A kocsikon utazó fiatalok kikapták a fegyvereket a katonák kezéből és azonnal felsorakoztak a kapun kívül.

Figyelemre méltó csendben zajlott a jelenet. Az emberek kemény mozdulataiból látszott, hogy tudják, a harc kimenetele nem lesz kedvező számukra, de elhatározták, hogy inkább meghalnak, mint hogy megadják magukat. Ez annál különösebbnek tűnt, mivel ugyanakkor az a hír járta, hogy a várostól húsz kilométerre lévő védvonal elhagyatott, és hogy az oroszok már a külvárosban vannak. Noha a moraj semmi kétséget nem hagyott efelől, a pánik legkisebb jelei sem mutatkoztak, sőt, éppen ellenkezőleg, ezek az emberek készek voltak meghalni a hazájukért. Talán valamiféle keleti fatalizmus diktálta csendes határozottságukat. Megrendítő volt az is, hogy mindenki elfogadta a rendeletet, mely az asszonyoknak, a gyermekeknek és az olyan, idős embereknek a kimenekítésére vonatkozott, akik bár szerettek volna részt venni a harcokban, már nem voltak rá alkalmasak. Bár a Forradalmi Tanács, melynek gyenge pontja egyébként is éppen a

szervezetlenség volt, nem rendelkezett semmilyen eszközzel, mellyel érvényt szerezhetett volna ennek a tragikus rendeletnek, a lakosság mégis önként engedelmeskedett, és így vagy nyolcszor, tízszer annyi asszony vonult vissza, mint férfi.

Mondanom sem kell, hogy a Tanács tagjainak – a hadsereg tisztjeinek stb. – magatartása öngyilkos lépés volt, hiszen arról határoztak, hogy nem védik a várost, kedvező földrajzi adottságai ellenére sem. Valószínűleg helyes volt ez a döntés, tekintettel arra, hogy a soproni felkelők jórészt csak olyan fegyverekkel rendelkeztek, melyek fölöslegként maradtak vissza, mikor – még a felkelés előtt – a laktanya elköltözött. Sopronban számos tankelhárító löveg volt, de nem voltak tankok, és kevés volt a közönséges fegyver is.

Az egyetlen érzelem, ami kifejezésre jutott, a Nyugat viselkedésével kapcsolatban nyilvánult meg. Mindenki aggódva kérdezgette, hogy az ENSZ csapatok vajon beavatkoznak-e. Az ENSZ döntése iránti érdeklődés nagyobb volt, mint amit a nyugatiak el tudtak volna képzelni. Mindenhol keserűséget tapasztaltam a Nyugat nemtörődömsége miatt. A megszálló oroszok iránti gyűlölet és a nemzeti függetlenség iránti hagyományos vágy pedig a magyar nép egészében azt az érzést táplálta, hogy ügye a Nyugat ügye is, és most azzal vádolja a Nyugatot, hogy vele együtt önmagát is elárulta.

Zavaros helyzet

Személyes tapasztalataim alapján elemezve az általános helyzetet, nem teljesen világos a magyar forradalmat alattomosan eláruló, különböző puccsista erők szerepe. Abban sem vagyok biztos, hogy vajon az oroszok – abban a pillanatban, mikor a múlt héten, szerdán [október 31-én] kivonultak Budapestről – elhatározták-e már, hogy csapatösszevonásokat hajtanak végre a nagyvárosok közelében, hogy tankokkal, meglepetés szerűen rohanhassák le őket. Számos jele van annak, hogy a Kreml vezetői nem voltak egységesek abban, hogy milyen álláspontra helyezkedjenek a kérdéses napokban. Nevezetesen Mikojan múlt vasárnapi budapesti látogatása – Mikojan közismerten a magyar sztálinisták ellenfeleivel való megbékélés híve –, előnyös lehetett a sztálinistáknak, hiszen hozzájárult a magyar forradalmárok megtévesztéséhez, lecsendesítéséhez. Azonban Mikojan valódi célja talán mégis a megegyezés elősegítése volt. Hírek szerint Zsukov is járt Budapesten, bár ez nem biztos, viszont az vitathatatlan, hogy meghatározó szerepe volt a katonai puccs terveinek előkészítésében. Zsukov távolról sem nevezhető a béke angyalának, valójában a világ forradalmi politikájának ellensége, de még inkább orosz imperialista és deklaráltan ellenséges a csatlós államokkal. Kijelenthetjük, hogy Molotov és Zsukov lelkesen pártolta az erőszakot, Malenkov és Mikojan ellenezte, míg Hruscsov határozatlan volt. Az eseményeket feltehetően Bulganyin siettetette, akire a szélsőbalos marsallok – Konyev csoportja – nyomása nehezedett, hiszen tőlük függ személyes pozíciója.

A Politbüro szempontjai

Valószínűleg két objektív oka volt annak, hogy a Politbüro többsége az erőszak alkalmazása mellett foglalt állást: a forradalom katonai győzelmének elismerése Kelet-Európa-szerte halálos csapást mért volna Oroszország tekintélyére; egy új, négypárti kormány megalakulása pedig az egypártrendszer megszűnését, vagyis a kommunista rezsim végét jelentette volna. Ez a két tényező jelentősen túlmutat a lengyelországi eseményeken, ahol nem volt fegyveres felkelés, és ahol folytatódott az egypárti kormányzás. Magyarország tragédiája éppen az lett, hogy míg a felkelés messzebbre ment, mint Lengyelországban, addig a politikai csoportosulások és az antikommunista szervezetek ereje jóval alatta maradtak az ottaniaknak.

A nemzeti-kommunista vezetők szerepe még nem világos. Nagy Imre, a jelenleg fogságban lévő miniszterelnök nem volt elég szilárd, és gyanakvással viseltetett a nemzeti erők felkelésével szemben, melyet támogatnia kellett volna. A magyarok többsége azonban még mindig hisz őszinteségében. Mindenesetre azzal, ahogy átalakította a kormány jellegét, felhagyva az egypárti szisztémával, jelt adott az orosz beavatkozásra. Tehát nem lehet kizárni annak a lehetőségét sem, hogy Nagy kettős játékot játszott. A szovjetek által most kinevezett új pártfőtitkár, Kádár János esetében, ugyanez a magatartás nyilvánvaló bizonyítéka a nemzeti-kommunista célok elárulásának, melyeknek korábban ő is védelmezője volt. Persze azt nem lehet tudni, hogy a miniszterelnöki posztot nyomás hatására fogadta-e el, vagy – ha nem így történt – valójában mikor kezdődött az oroszokkal való együttműködése. Lehetséges, hogy közreműködött abban is, hogy csapdát állítsanak a katonai vezetőknek, Maléternek és Kovács Istvánnak, akiket az oroszok abban a teremben fogtak el, ahol megbeszélést tartottak velük, és az is lehetséges, hogy Kádárt terheli a felelősség azért, hogy Budapesten a minisztériumi épületek őrizetlenül és felkészületlenül maradtak az orosz támadás döntő pillanatában. Ne feledjük, hogy bár Kádár Tito bizalmasa, a jugoszlávok egyre ellenségesebbek minden nemzeti-kommunista törekvéssel szemben, hiszen Tito attól tart, hogy az ő rendszerét is veszélyezteti, ha ez a mozgalom elterjed a szomszédos országokban. Tény, hogy az összeomlás egyik alapvető oka az volt, hogy Jugoszlávia megtagadta a segítségnyújtást, pedig korábbi feltételezések szerint az ilyen mozgalmakat segítenie kellett volna.

A titoizmus vége

Noha Belgrád ezt cáfolja, az események a titoizmusnak mint jelentős, független politikai erőnek a végét illetve személyesen Tito politikájának a teljes sikertelenségét jelzik. Mindennek a következményei igen súlyosak lehetnek Hruscsovra nézve. Azonban bárki kerüljön is kormányra Magyarországon – Kádár vagy Gerő sztálinistái vagy akár maga Rákosi –

soha ilyen kevés esélye nem volt annak, hogy a „Quisling”-é váló kommunistákat a lakosság bármely csoportja támogassa. Az orosz fennhatóság nyilvánvaló lesz. Ez máris érezhető a budapesti rádió műsorán, mely ma csak orosz zenét közvetített és orosz nyelven sugárzott! Ilyen körülmények között az enyhülés folyamata végleg befejeződött, és úgy látszik, visszatér a hidegháború ideje, még akkor is, ha az oroszok ma már másként beszélnek, mint 1952-ben.

Aggodalomra azonban semmi ok. Az orosz szándékok továbbra is ellenségesek maradnak minden nemzeti önrendelkezéssel és függetlenséggel szemben, jó, ha ezt mindenki tisztán látja. Az oroszok félelme nem csökken, hanem éppen nőni fog Észak-Amerika és Nyugat-Európa katonai fölényétől, ezért a háborús veszély egész biztosan nem lesz nagyobb. A csatlós államok nemzetei ismét borzalmasan szenvedni fognak. De a Nyugatnak, noha hallgathatja az oroszok növekvő fenyegetéseit, valóságos veszélyt nem kell majd elhárítania.

Ami viszont jelenleg a legnagyobb aggodalomra ad okot, az az, hogy milyen következményei lesznek a magyar forradalom bukásának – mert a bukás biztos, akkor is, ha a harc eltarthat még néhány napig – a lengyelországi helyzetre. A lengyeleknek, a magyarokkal ellentétben, megvan a hadseregük, kormányuk legalitása vitathatatlan, és éppen úgy képesek a végsőkéig kitartani, ahogy a magyarok. Ha az oroszok megpróbálják megbuktatni Gomulkát, az háborúhoz vezet a két ország között, ami a legsúlyosabb nemzetközi következményekkel járna. Tehát az oroszok egyelőre halogatni fogják, hogy nyíltan szembeszálljanak Lengyelországgal, legalábbis addig, amíg a krízis következményei, ha kevésbé látványosan is, de a többi csatlós országban is éreztetik hatásukat.

Resumen

Ágnes Judit Szilágyi

Os ecos da revolução húngara de 1956 no diário brasileiro
“O Estado de São Paulo”

Introdução e textos traduzidos

Quais foram os aspetos e problemas mais focados durante a segunda metade do século vinte, que fizeram com que o Brasil dirigisse os olhos para a Hungria? Cronologicamente houve o problema dos refugiados e deslocados de guerra, relacionado a imigração durante o pós-guerra; depois houve a revolução húngara de 1956 – que foi, sem dúvida, o ponto culminante do interesse internacional pela Hungria, envolvido na questão política entre o Bloco de Leste e o Ocidente; mais tarde, houve a renovação dos contatos económico-diplomáticos entre o Brasil e a URSS e os restantes países do Bloco de Leste. Por fim, com a queda do muro de Berlim e o desaparecimento do Bloco Soviético, confluiu recentemente com a ampliação da Comunidade Europeia, à qual a Hungria agora pertence.

Pesquisando o tema presente, inventariávamos os fluxos noticiosos sobre a Hungria publicados na imprensa brasileira nos dias da revolução de 1956. Perante o rico manancial de informação afigurava-se-nos indispensável fazer uma filtragem dos periódicos. Assim narra este estudo os resultados do inquérito delimitado por coordenadas especiais – os artigos publicados no diário de sensibilidade liberal-conservador e anticomunista, “*O Estado de São Paulo*” – e temporais – Outubro e Novembro de 1956 -, tendo como objecto as ressonâncias no Brasil a revolução da Hungria. Nesta matéria encontram-se os dois artigos que publicamos anexos, representando o tom coevo do periódico “*O Estado*” e mostrando para o público húngaro os textos dos dois conhecidos publicistas anticomunistas da época, Nicolas Boér, de origem húngara, colunista d’“*O Estado*”, e Franz Borkenau, um dos pioneiros de *Sovietology* que, em 1956, seguiu de perto os acontecimentos da Hungria.